

Selv om autoritær kapitalisme skulle være en raskere vei til velstand enn «vår» kapitalisme, må demokrati og ytringsfrihet likevel ha forrang.

Autoritær kapitalisme

KRONIKK
EINAR ØVERENGET

«Jeg er temmelig sikker på at demokrati i Kina vil være skadelig for den økonomiske veksten i Kina og resten av verden. Er ikke mot demokrati i Kina, men vi får ikke i pose og sekk. Tror ikke ytringsfriheten løser problemene med asymmetrisk informasjon i markedsøkonomien.»

Beskjeden tikket inn på min telefon sent på kvelden for noen uker siden. Samme dag hadde jeg i en kronikk i DN hevdet at demokratiet er en forutsetning for en bærekraftig kapitalisme, selv om demokratiutvikling ikke kommer som en naturlig følge av at kapitalismen etablerer seg.

Avsenderen er en fremtredende skikkelse innen norsk finans.

Jeg svarte: «Det store spørsmålet blir da: Er det fordi kapitalismen greier seg like bra uten menneskerettigheter?»

Svaret kom raskt tilbake: «Jeg tror ikke demokrati er en spesiell effektiv styringsform for kapitalismen. Derimot tror jeg et «godt» diktatur kan være utrolig bra. Men et diktatur kan av ulike årsaker skape oppfatninger om urettferdighet som på ulike måter kan svekke kapitalismen. Når dette problemet blir tilstrekkelig stort kan det være optimalt å skifte til demokrati.»

Det er flere interessante spørsmål som melder seg med denne sms-utvekslingen. Et spørsmål, som jeg har belyst i flere kronikker i DN dette året, er: Har demokratiet egenverdi, eller har det kun verdi i kraft av å være viktig for noe annet, som for eksempel å fremme vekst, velferd og markedsøkonomi?

Et annet spørsmål er om demokratiet kun kan etableres i økonomisk velutviklede samfunn og at man derfor må akseptere en periode med autoritært styre før man kan forvente at demokratiet har den nødvendige grobunn. Det finnes argumenter for det, men hvor tar disse argumentene oss?

Det spørsmålet er jo svært aktuelt akkurat i dag. Årets mottager av Nobels fredspris,

AUTORITÆRT. Kina er en økonomisk stormakt med tro på eget styresett. Hvorfor skulle ikke landet ønske å eksportere det? spør artikkelforfatteren. Foto: AP/Scanpix

Liu Xiaobo, har mottatt prisen for sitt arbeid for å fremme grunnleggende menneskerettigheter i Kina. Men det arbeidet har medført at han sitter fengslet i sitt hjemland. For første gang siden den tyske nazismekritikeren Carl von Ossietzky ble tildelt Nobels fredspris i 1935, er det ingen tilstede for å motta Fredsprisen.

Er Liu Xiaobo først og fremst å betrakte som en forkjemper for demokrati og menneskerettigheter? Eller bør han betraktes som en som i sin kamp for demokratiet i praksis motarbeider den økonomiske utviklingen, som jo i neste instans kan føre til at demokratiet slår rot i Kina?

Flere kritikere av årets fredspristildeling har hevdet det. Og demokratisk sjokkterapi for å fremskynde utviklingen av markedsøkonomi, kan bære galt avsted. Russland er et eksempel på det. Demokratisering av land som ikke er modne for det, kan føre til økonomisk katastrofe og utvikling av nye totalitære regimer.

Et alternativ kan være å starte med økonomien, for å skape grobunn for demokratiet. Men det innebærer i så fall at det er legitimt for en elite å gripe makten med ikke-demokratiske midler - om de har som mål å gjennomføre de nødvendige, strukturelle endringene i

økonomien som skal til for å legge grunnlaget for et stabilt demokrati. Ja, det innebærer også at vi må akseptere dette selv om et flertall av befolkningen eventuelt motsetter seg en slik utvikling, og at den autoritære statsmakten også benyttes til å takle de sosiale omkostninger som følger av overgangen til markedsøkonomien.

Men det er samtidig en invita-

... bør Liu Xiaobo betraktes som en som i sin kamp for demokratiet i praksis motarbeider den økonomiske utviklingen?

sjon til å akseptere påstanden om at de som kjemper for demokrati og menneskerettigheter, er en trusel, fordi de motarbeider den nødvendige økonomiske stabilitet som skal til for å etablere demokrati.

Det er livsfarlig å gi legitimitet til en slik påstand. For det første er det en lissepansing til ikke-demokratiske krefter. Hva skal til for at et regime som ikke har hentet sitt mandat fra frie valg, med ett skal begynne å gjøre det? Jeg tror ikke dette argumentet er særlig effektivt i så henseende.

For det andre er det et eksempel på totalitær retorikk. Totalitære ideologier benytter ofte selvmotsigelser av typen «det er en fare for demokratiet å arbeide for demokratiet». Betegnelsen DDR - Den tyske demokratiske republikk - på Øst-Tyskland er et godt eksempel på det.

Selv om det finnes argumenter for at demokratiet kun kan etableres i økonomisk velutviklede samfunn - og at man derfor må akseptere en periode med autoritært styre - må man samtidig kunne gi legitimitet til demokratiforkjempere for å motarbeide en pervertering av disse argumentene. Det er et nødvendig paradoks at man på en og samme tid både må akseptere og angripe autoritære styresett.

Tross alt, hva om den autoritære kapitalismen til tider blir så fryktingyngende autoritær at eventuelle oppfatninger av urettferdighet ikke gir en overgang til demokratiet, slik min sms-debattant setter sin lit til? Hva om det skal vise seg å bli styrken til den kinesiske markedsøkonomien at nettopp det ikke skjer?

Kina er en økonomisk stormakt med tro på eget styresett. Hvorfor skulle ikke landet ønske å eksportere det?

Det foruroligende er at den autoritære kapitalismen ikke

FLERE INNLEGG
Side 38-39

Gjestekommentar

Vier godt rustet

Knut Eggum Johansen

Innlegg

Bremser e-bokbransjen

Per Harald Borgen

Feil om hogst

Hans Martin Storr

Roald Sand

Strøm blir luksus

Leif Sande

bare er en påminnelse om vår fortid, men kanskje også er et varsel om vår fremtid.

■ Einar Øverengen, filosof, Humanistisk Akademi

DN

E-post: debatt@dn.no Telefaks: 22 00 11 10
Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn (ca 750 ord) Underinnlegg/replikk: Maks 1500 tegn (ca 250 ord)
Legg ved portrettfoto

■ Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær Varsom-plakaten.
■ Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt

stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere.
■ Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter.

Debattinnlegg honoreres ikke.
Debattansvarlig: Vidar Ivarsen, tlf. 22 00 10 59 - 932 56 059
debatt@dn.no